

Supliment gratuit la ziarul „EPOCA“

BIBLIOTECA
C. C.
P. M. R.
Nr. _____

Cestiunea Jărănească

DISCURS

Rostit cu ocazia

DISCUȚIUNII ADRESII ÎN ȘEDINȚA CAMERII DELA 26 NOEMBRIE 1907

DE

N. FILIPESCU

312831

*Arhivele
no. 091/60*

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA «UNIVERSITARA», A. G. BRATANESCU

30, Strada Academiei, 30

1907

~~13367/67~~

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITĂȚII

COTA

II 314069

883/95

B.C.U. Bucuresti

C20056102

CESTIUNEA ȚĂRĂNEASCA

Domnilor,

Fiecare cuvântare la Adresă cuprinde, chiar când nu este exprimat, un omagiu către Coroană. Răspunzând la cuvintele de pace cari ni s'au adus prin Mesaj, permiteți-mi să dau o expresiune discretă acestei îndatoriri. Fac aceasta cu atât mai bucuros cu cât în momentele de față, curtezaneria cea mai puțin subțiată se revarsă spre alte sfere, copleșind pe țărani de adutațiuni mai mult sau mai puțin sincere.

Recunosc că aceste adulațiuni sunt o necesitate a politicei guvernului. Față de deșertul reformelor cari ni s'au prezentat, s'a simțit nevoia ca să adăog^ă proiectelor, expuneri de motive înșelătoare, principii îndrăznețe și postulate ale programelor socialiste, pentru a stabili un antagonism între cele două partide politice, antagonism care vă permite să ziceți: „D-voastră sunteți contra reformelor, deci sunteți în contra țăranilor“.

Credeți că prin ostentația unei atitudini, puteți să compensați inanitatea reformelor d-voastră și tot odată să aruncați discreditul asupra acțiunii noastre. Astfel, când vorbim de principii, d-voastre furișați bănuiala unui interes și când apărăm o politică, ne aruncați acuzațiuni de egoism.

Ei bine d-lor, fie raporturile noastre private cu țăranii, fie politica pe care o susținem, ne autoriză să nu primim o situație inferioară sau egală față de d-voastră, în ceace privește sollicitudinea noastră pentru țăranime. Eu voi combate, cu toată energia proiectul d-voastră de tocmeii agricole. Dacă însă mi s'ar dovedi că prin acest proiect, sunt lovit într'un interes oarecare, dacă s'ar dovedi că vre-una

din limitele maximului or minimului m'ar putea atinge, aş considera ca o simplă cestiune de cuviinţă să mă abţin şi de la discuţiune şi dela vot. Mai ales însă aş avea bunul gust de a nu urma pilda unor membri din majoritate, vecini cu mine la ţară, care având învoeli îndoite de grele ca almele, cred că pot să ne dea lecţiuni de desintereesare.

Nu puteţi să vă daţi drept exemple, nici d-lui Carp nici d-lui Cantacuzino, nici d-lui Marghiloman, nici d-lui Iancu Lahovari, nici mie. Şi când noi avem asemenea raporturi cu ţăranii, fiţi încredinţaţi că nu ne-am pune cinstea în joc ca să ne facem apărătorii intereselor inavuabile ale altora.

Voi combate asemenea proiectul Casei rurale. Dacă el va tinde la suprimarea mării proprietăţi, îl voi combate şi pentru acest motiv, inspirat întru aceasta de interesul ţării d'a păstra marea proprietate. Dar interesul egoist al proprietarului nu este jiguit.

Vroeşte proprietarul să-şi vândă moşia : găseşte cumpărători mai mulţi, deci preţ mai bun ; vroeşte el să n'o vândă, pe când se vând proprietăţile vecine, el găseşte, fiind înconjurat numai de loturi ţărăneşti, condiţiuni de muncă mai avantajoase. Prin urmare nu sunt aci interese particulare lezate.

Cât pentru atitudinea noastră politică mă mândresc că pot ţine limbagiul pe care-l ţin, fiindcă sunt soldatul aceluia bărbat de stat care singurul dintre oamenii politici azi în viaţă îşi poate sprijini sentimentele faţă de ţărănime pe acte săvârşite în favoarea ţăranilor.

D. Carp este acela care a dat 500.000 hectare ţăranilor noştri şi dacă ar fi urmat politica predecesorilor săi, ar fi azi o deplasare de 1.000.000 hectare în repartiţia proprietăţii noastre şi nu ştiu prin ce combinaţiuni financiare aţi putea azi restabili echilibrul între marea şi mica proprietate.

Ştiu că se cârteşte azi în contra amănuntelor legii d-lui Carp. Să nu uitaţi însă un lucru : din ce ghiare a smuls d. Carp pământul pe care l'a dat ţăranilor.

Domnilor, mă credeam dator să aduc aceste argumente întru apărarea noastră. N'aşi fi vrut să atac. Sunt însă nevoit a răspunde d-lui Orleanu. Voi reduce la proporţii foarte scurte această polemică d. Orleanu, răspunzând d-lui Cantacuzino, nu nu-

mai a apărat politica partidului liberal, dar a căutat să pue într-o falsă lumină rolul partidului conservator.

Ei bine, D-lor, cred că pot să afirm că de vreo 20 de ani, partidul liberal a deșteptat, în mod constant, în mintea țărănimii noastre făgădueli nerealizabile și în acelaș timp a slăbit toate resorturile ideii de ordine. Acesta a fost rolul său.

Prin programul dela Iași din 1892 s'a spus țăranilor că fiecare e îndreptățit a cere 5 hectare pe moșiile Statului, pe vreme ce să făgăduia că o instituție va complecta în aceiași măsură domeniul Statului și această făgăduială a fost de curând, tradusă în cifre de către acela care alimentează discuțiunile noastre cu date statistice oficiale.

D. Creangă ne-a spus că problema agrară stă în împlinirea a 4 hectare fiecărui țăran și că pentru a ajunge acolo trebuie să se vândă, două milioane și ceva de hectare la 845 de mii de țărani.

Ași vroi să știu dacă astăzi mai susțineți această soluțiune a problemei agrare și dacă pretindeți că o îndepliniți prin proiectele D-voastre. Fără a fi dezmințit, pot afirma că nu. Totuși ați infiltrat în inima țăranilor speranțe nerealizabile. Vă puteți închipui, desamăgirea țăranilor noștrii când vor vedea rezultatele Cassei d-voastră rurale.

Țin ca să degajez întreaga noastră răspundere în această privință, lăsând să îndurați D-voastră urmările decepțiunilor ce veți stârni în țărănime.

De curând, în Martie, s'au dat alte făgădueli prin acel manifest al guvernului, care n'a fost de cât o sinistră ghicitoare dată spre deslegare țărănimii noastre, când însuși autoorii manifestului s'au trudit opt luni ca să se lămurească singuri asupra înțelesului lui.

Opt luni de zile, am întrebat care e înțelesul făgăduelilor vagi din manifest și opt luni de zile ni s'a răspuns prin tăcere, dar opt luni de zile a lucrat imaginația aprinsă a țăranilor iscodind tot ce închipuirea neînstruită și speranțele nețărnumite puteau deștepta în atari împrejurări.

Paralel cu dezlănțuirea acestor ilusiuui, partidul liberal n'a cruțat nimic spre a ruina idea de ordine.

În materie de administrație, ați mers la un moment dat până a propune anihilarea întregului aparat administrativ.

Permiteți-mi să vă amintesc *Apelul către țară* al partidului național-liberal, din 21 August 1894: „Să

luptăm spre a desființa jandarmeria rurală și subprefecturile, cari sporesc în mod inutil cheltuelile Statului și ale comunelor și nu sunt de cât un mijloc de apăsare și de prigonire a cetățenilor“.

Azi, după catastrofă, vă convertiți la ideile ce ați combătut și propuneți reînființarea, ba și sporirea, subprefecturilor și jandarmeriei.

Un an de zile ați dus în contra noastră campania cea mai vehementă pe tema jandarmeriei și a subprefecturilor și ne-ați denunțat ca reacționari.

Pocăința D-voastră de azi învederează valoarea vecinicilor D-voastră acușatiuni de reacționarism. Primejdia reacțiunii este cântecul D-voastră constant care nu mai amăgește azi pe nimeni. Nu va trece mult și se vor cufunda sub ridicol invinuirile de reacționarism ce azi ne adresați, întocmai cum îmi este dat acum să spulber acușatiunile D-voastră de altă dată și să distrug aci, fără rezistență din partea D-voastră, toate manifestele prin cari ameteați țara cu gogorița reacțiunii.

D. V. *Brătianu*. — Mai bine prin fapte de cât prin vorbe.

D. N. *Filipescu*. — Mai fapte de cât acestea sub cari să prăvălesc programele și manifestele D-voastră!

D-lor, v'ați încercat să ruinați noțiunea de ordine nu numai prin teoriile D-v. în materie administrativă, dar și prin faptele D-v. Ori-când s'a produs vre-o mișcare țărănească, în tot-d'auna, dar, în tot-d'auna, în dosul răscoalei am găsit partidul național-liberal.

D. *Ministru de interne*. — Cer cuvântul.

D. *Al. Djuvara*. — Cer cuvântul.

D. N. *Filipescu*. — Voiu dovedi, chiar acum, spusese mele.

În 1900 se produce o răscoală în județul R.-Sărat, la gura Caliței. Atunci partidul liberal se pune în mișcare și delegă din partea clubului liberal pe răposatul Palade ca să facă o anchetă asupra mijloacelor prin cari s'a potolit mișcarea țărănească. Palade raportează în ședința solemnă a clubului rezultatul cercetărilor sale. Extrag din discursul lui stenografiat următoarele cuvinte :

„Partidul liberal, ca un singur om, trebuie să se arate solidar în fața acestor schingiuri cu cei cari au fost pe nedrept loviți“.

Deci formală declarare de solidaritate cu aceia cari se răsvrătiseră în contra legii.

D. *Vintilă I. C. Brătianu.*—Ați uitat întâia răscoală de la 1888.

D. *N. Filipescu.*—Ia notă de întreruperea D-voastre și vă voi răspunde îndată. Dar a-și vroi să întreb mai întâi: Doriți azi anchetă? De ce tăceți?

D. *Președinte.*—Ar fi bine să nu întrerupeți.

O voce: D. Filipescu atacă majoritatea.

D. *Vintilă I. C. Brătianu.*—D. Filipescu a făcut apel la tăcerea noastră. Noi tăcem dar să nu se interprete alt-fel tăcerea noastră.

D. *Președinte.*—Oratorul este liber să spună ce crede; i se va răspunde, dar vă rog să nu întrerupeți.

D. *N. Filipescu.*—Este totuși o întrerupere pe care ași solicita-o dela banca ministerială; aș voi să știu dacă guvernul dorește azi o anchetă?

D. *I. C. Brătianu, ministru de interne.*—Am să răspund; am cerut cuvântul după d-voastră, deși eram hotărât să nu iau parte la desbaterile acestui Mesaj. In urma discursului d-voastră am cerut cuvântul căci cred că meritați mai mult de cât o întrerupere. (Aplauze).

D. *N. Filipescu.*—Eu m'aș mulțumi totuși cu un simplu *da* sau un *nu*.

D. *D. A. Sturdza președintele consiliului.*—Nu suntem aci puși la interogatoriul d-voastră.

D. *P. P. Carp.*—Vă întrerup, deși sunt contra întreruperilor. Constituția cere ca să fiți răspunzători față de noi. Prin urmare, când punem întrebări, aveți să răspundeți. Să nu mai dați cu degetul, la clubul liberal să vă duceți să dați cu degetul.

D. *D. A. Sturdza, președintele consiliului.*—Suntem acila discuțiunea Adresei și nu suntem puși pe banca de acuzare, ca să ne supuneți la interogatoriu. Noi nu ne plecăm înaintea d-voastră. Aceasta este cert.

D. *P. P. Carp.*—Nu pentru prima oară apăr eu libertățile publice față de partidul liberal. (Iaritate).

D. *președinte.*—Nu noi suntem de vină și nici majoritatea dacă ordinea este turburată. Rog pe d. Carp care nu are cuvântul să nu mai întrerupă.

D. *P. P. Carp.*—Am luat exemplul de la d. președinte al consiliului.

D. *președinte.*—Vă rog să mențineți ordinea.

D. *N. Filipescu.*—D-lor, tăcerea guvernului ca și nerozitatea majorității satisfac pe deplin curiozitatea mea cu privire la anchetă.

Dar d. *Vintilă Brătianu* mi-a adus aminte altă răs-

coală, cea de la 1888. Cazul acela e și mai caracteristic.

Când se întâmplă vre-o turburare printre țărani sub un guvern conservator, actele guvernului se arată ca fiind cauza răscoalei, chiar când acel guvern n'a stat, ca ministerul Cantacuzino, de cât doi ani la putere.

Onorabilul d. ministru al cultelor în vestita d-sale broșură din astă primă-vară învinuia ministerul Cantacuzino fiind-că în doi ani de putere nu știuse să înlătore cauzele adânci cărora s'ar fi datorind ultima răscoală.

Dar în 1888, partidul liberal fusese 12 ani la putere și avusese tot timpul să dea satisfacțiune tuturor aspirațiunilor țărănimei. Totuși lunga cărmuire liberală ne-a lăsat moștenire o răscoală de reprimat și chiar guvernul Teodor Rosetti, absolut nevinovat de nenorocirea răscoalei, a fost denunțat țării pentru sângele ce a vărsat. Prin *apelul către alegătorii din 1891* partidul liberal zicea totuși: „Guvernul conservator a însemnat trecerea lui la putere numai prin măcelul nenorociților țărani în anul 1888“.

V'am răspuns d-le Brătianu ?

D. *Vintilă Brătianu*. — Nu destul.

D. *N. Filipescu*. — Sunteți dificil ?! În fine d-lor acum se întâmplă a treia răscoală...

Aveți cu toții în minte, astfel că nu mai este nevoie să citesc pasaje dintr'însa, broșura incendiară a d-lui ministru al instrucțiunii din timpul răscoalelor. Conținutul acestei broșuri ca și mai ales momentul când a fost împărțită nu poate scăpa de blamul cel mai aspru.

În ce lumină ne apare acea acțiune a d-lui ministru al instrucțiunii publice, când știm că era hotărât ca a doua zi să primească să intre în guvernul care a scos tunurile pentru a face acele hecatombe cu cari s'a restabilit ordinea în țară!

Aveți, d-le ministru, un frumos exemplu de urmat. Cu puține luni înainte, subsecretarul de stat la ministerul de interne, în Franța, d. Albert Sarraut, când a văzut, în timpul răzvrătirilor din sudul Franței, că a sosit momentul represiunii, atunci el care era din sudul Franței, mai bine decât să îndrepte focul în contra concetățenilor săi, s'a retras din cabinet, dar s'a urcat la tribună ca simplu deputat ca să sprijine guvernul, care își îndeplinea

datoria de a menține ordinea publică. Și d. Albert Sarraut nu scrisese broșura pe care ați scris-o d-voastră, d-le ministru. (Aplause).

Prin un mic sacrificiu ați fi putut cruța majorității neplăcuta pozițiune în care ați pus-o d'a vă apăra în contra criticelor drepte ce vi se aduceau, prin aplause eșite din o firească nervositate, aplause cari dovedesc contrariul de ceea ce însemnează în genere aplausele.

Acestea sunt antecedentele partidului liberal în cesțiunea agrară. Incheiu aci răspunsul ce-l datoram d-lui Orleanu.

D. N. Filipescu.—Trec acum la situația actuală și la programul țărănesc al guvernului.

Acest program continuă politica de ametrire a populației rurale prin trezirea unor iluzii deșarte.

Lacunele din programul guvernului

Mai întâi, ați lăsat la o parte problemele serioase și necontrovertate cari puteau să capete o dezlegare practică cu rezultate reale și necontestabile.

De pildă, toți oratorii cari m'au precedat au recunoscut necesitatea reformei administrative.

D. Iorga, de pildă, zicea cu drept cuvânt: „Toate aceste proiecte nu vor avea nici o valoare dacă nu vom avea o administrațiune alta decât cea de azi ca să le aplice.

Aci vedem o lacună esențială în programul guvernului. Se zice, ce este drept, că se pregătește un proiect de lege privitor la administrație. Vă declar că de mai înainte îl condamn fără a-l cunoaște. Veți face circumscripțiuni comunale largi sau strâmte; circumscripțiuni administrative numeroase sau puține la număr; veți da atribuțiuni mai mari sau mai mici primarilor; aceasta îmi este indiferent.

Am experimentat toate sistemele administrative pe cari am putut să le împrumutăm legislațiunilor străine. Aplicare de același personal rău năvălit, nu se poate zice că un sistem a dat roade mai bune decât altul.

De aceea d. Carp și noi toți din partidul conservator ne-am pus toată speranța în schimbarea personalului. La aceasta țintește proiectul d-lui Carp cu drăgătorii; el introduce elita acestei țări în administrațiune. Avem adâncă convingere că atunci când

în administrațiune vor intra elemente ca un Theodor Rosetti, un Ioan Lahovari, un Marghilóman, alături cu elementele cele mai de frunte ale partidului liberal, și când aceștia vor putea administra fericiți de înrăuririle politice și parlamentare de cari nu poate scăpa ministrul de interne, am convingerea, zic, că atunci se va simți că s'a schimbat ceva în administrație.

Nu puteți nega că proiectul nostru desvelește un mare sentiment de jertfă. Se vede în fine, un șef de partid care zice: „Lepăd tot ce poate să satisfacă interesele nelegitime ale partizanilor mei; lepăd toate acele mijloace de ademenire cu cari prea adesea se recrutează partizani politici: sacrific totul pentru a da acestei țări o administrațiune civilizată“.

Mai este, d-ilor, un câmp de activitate pe care găsesc că prea mult l-ați nesocotit. Vreau să vorbesc de „politica producțiunii“.

Noi, încrezători în progresul agricol, avem convingerea că se poate schimba fața populațiunii noastre rurale, și priveliștea câmpiilor noastre printr'o producțiune superioară. La noi ca și aiurea bunul traiu depinde de buna cultură. Cu cât munca va fi aplicată la o producțiune mai bine remunerată, cu atât bogății mai mari vor fi de împărțit între toți factorii producțiunii și salariile își vor căpăta și ele partea lor, căci productivitatea muncii e factorul esențial care înrăurește procentul salariilor iar nu limitele d-voastră de maximum și minimum.

Ei bine, d-ilor, în această direcțiune constat, o lacună regretabilă în programul d-voastră.

Ca dovadă, vă pot da budgetul agriculturii. Azi budgetul direcțiunii agriculturii dela ministerul domeniilor se rezumă, dacă balanțezi veniturile cu cheltuelile, la țifra de 166.401 lei.

Acesta este tot sacrificiul care se face pentru agricultura noastră.

Ungaria cheltuește 16 milioane pentru ajutorarea producțiunii agricole.

Nu mai vorbesc de alte țări, ca Statele-Unite, unde budgetul agriculturii absoarbe sute de milioane, unde 200 de ferme sau câmpuri de experiență, răspândesc semințe alese și prin milioane de broșuri propagă metodele de cultură cele mai perfecte și cele mai încercate. S'a ajuns pe calea aceasta la rezultate uimitoare. Să vă dau o pildă care poate lesne prețuită la noi unde suferim cumplit de se-

cetă. Există în Statele-Unite, o regiune de o întin-
dere de 140 milioane de hectare—noi avem abia 8
milioane hectare de pământ arabil—regiune situată
între munții Allegany și munții Stâncoși. Acolo nici
arborii nici vita nu pot trăi din cauza secetei. Acolo
pământul nu capătă nici jumătate din ploaia ce la
noi fertilizează câmpiile. Toți câți s'au încercat să
facă cultură în acea regiune s'au ruinat. Ei bine,
astă-zi acele întinse câmpii au ajuns a fi una din
regiunile prospere ale Statelor-Unite. S'au aclimatat
acolo semințele cele mai rezistente culese din cele
cinci continente. S'a introdus ceea-ce se chiamă acolo
„cultură uscată“; s'au utilizat mașine speciale și me-
tode de cultură potrivite anume climatei și s'a ajuns
a se birui natura.

Cu regret constat că partidul liberal e absolut re-
fractar progresului agricol. Un partid care se încu-
metă a vorbi în numele progresului neagă știința și
se încrede exclusiv în paleativele programului său.

Nu mă mir de aceasta, când cunosc vederile unuia
din bărbații d-voastră politici cei mai de seamă și
mai pricepuți în cestiunile economice. D. Costinescu
la discuția tarifului vamal rostea aceste cuvinte ex-
traordinare în ședința Camerei din 19 Martie 1904.

„Imi e mai dragă industria, fiind că munca și ju-
decata au mai mare rol în industrie de cât în agri-
cultură, care se mărginește la oare-cari lucrări de
o mare simplitate și, pe urmă, nu-ți rămâne de
cât să te uiți la cer și să oftezi întrebându-te : plouă
ori nu plouă, sau plouă prea puțin?“

Iată ce pilde, ce lecțiuni se dau țaranului nostru
de cel mai însemnat economist al partidului liberal.

Dacă are un cusur țaranul este că raționează în-
toctmii ca d-l Costinescu. Adesea e l muncește prost
zicând: „Dacă vrea Dumnezeu se face“. Aci zace cauza
de căpetenia relei stări a țaranului și acestui țaran
ii se dau îndemnuri ca acelea ale d-lui Costinescu!

De aceia d-lor nu mă mir de deșertul programulu
liberal în ceea ce privește politica producțiunii.

Adăogați budgetului agriculturii zece milioane, pe
cari mai mult noi le vom plăti și destinați-le, ex-
clusiv propășirii culturei țărănești și veți crea iz-
voare de bogăție, și ocaziuni de muncă, cari vor da
prosperitatea și țării și țaranilor.

În loc de aceasta oferiți țaranilor teoriile d-voastră
asupra intervențiunii Statului.

E bine să deslușim și aceste teorii și să tragem
• dată linia de despărțire între d-voastră și noi.

Casa rurală

Noi, conservatorii, voim intervențiunea cea mai activă a Statului în materie de producțiune, intervențiune care în acest domen, deșteaptă și întărește inițiativele inteligente ale muncitorilor.

În materie de repartițiune voim ca muncitorului, ocrotit în contra împrejurărilor nenorocite ale vieții, să-i dăm ajutor ca să introducem cât mai multă dreptate în raporturile dintre cei doi factori ai producțiunii, dar numai până acolo până unde nu se atrofiază energiile individuale, prin o protecțiune care amortește resorturile voinții omenești.

D-voastră aveți altă concepțiune. În materie de producțiune, nu intervenți, nu faceți nimic. În materie de repartițiune vă dedați la o operațiune de o extremă simplitate care constă să iei dela unul să dai la altul, fie că merită, fie că nu merită. Astfel lipsa de răsplată și lipsa de pedeapsă moaie orice inițiativă și orice voință.

În fine, în materie de credit, felul cum înțelegeți să intervenți constituie o teorie din cele mai originale, pentru care puteți revendica meritul invențiunii. Intervenți pentru a face o lege prin care se crează o instituțiune. Pe urmă dați cu belșug creditul Statului acelei instituțiuni. După aceasta Statul se retrage, dispăre, cedând, prin concesiune, noua creațiune unor instituțiuni ce să bucură de deosebita d-voastră favoare.

De pildă, creați prin lege, Casa rurală. Li dați fără discernământ garanția Statului, apoi Statul să face nevăzut, încredințând noua instituție și creditul său unei administrațiuni compuse din trei delegați ai Creditului funciar, și din trei delegați ai Băncii Naționale. Nu lipsesc decât trei delegați ai partidului național liberal.

D. P. P. *Carp*. Are deja 6 delegați.

D. N. *Filipescu*. Da, dar nu în formă.

Apoi, ca darul să fie mai simțitor, dați nouii creațiuni, niște proporțiuni mărețe.

Casa rurală pe lângă că capătă un rol hotărâtor în toate operațiunile de prefacere a întregii repartițiuni a proprietății la noi, devine dispensatorul și regulatorul întregului credit țărănesc, prin alipirea către dânsa a Casei centrale a Băncilor populare. Prin acest proiect de Casă rurală să mai crează și un fond de îmbunătățire a culturilor care con-

stitue o încălcare a atribuțiunelor ministerului agriculturii.

Mă întreb de-ce nu lărgiți și mai departe sistemul D-voastră. Intreg ministerul agriculturii s'ar putea anexa la Creditul rural. Ministerul de finanțe ar putea fi alipit de Banca Națională, care ar percepe impozitele, al căror produs s'ar împărți celorlalte administrațiuni.

Toate ministerele s'ar putea da ast-fel în antreprisă.

Mărturisesc că nu ne displace să avem a constata această desinteresare a partidului liberal în niște împrejurări când el predică altora generozitatea.

Cât pentru mine nu cunosc alt precedent de așa organizare de Stat de cât vestita Companie a Indiilor, din secolul trecut, companie privilegiată, pe care fiecare partid căuta să o acapareze pentru exploatarea Indiilor.

D-lor, vreau să intru mai adânc în cercetarea proiectului de Casă Rurală.

Țăranii noștri au două noțiuni despre orice instituțiune menită a le procura pământ: cea dintâi este că toți cată a se împărtași dintr'o asemenea instituțiune; al doilea, că pământul care îl vor cumpăra îl vor căpăta gratis adevă că nu-l vor plăti cu muncă ori cu bani, ci că singur venitul pământului va putea să plătească anuitatea.

Este evident aci o adâncă eroare. Situațiunea de azi nu mai este situațiunea de altădată. La 1864 când s'a dat pământ țăranilor, pământul acesta s'a plătit pe prețul clăcei răscumpărate. Pe baza legii vânzării moșiilor Statului, s'a vândut pământ de Stat care putea să vândă pământul mai prejos de justul lui preț, pe baza tarifelor regionale. Prin urmare țăranii puteau să plătească acest pământ numai din venitul lui. Azi însă aceasta e imposibil pentru că nu poți să vinzi decât pe prețul cu care ai cumpărat. De aci urmează că nu toți sunt în stare să beneficieze de Casa rurală ci numai acei cari, cu resursele lor, pot împlini prețul anuității peste venitul pământului cumpărat. Prin urmare, numai un mic număr de țăranii va putea profita de Casa rurală. Partidul liberal, însă, să află în fața făgăduelilor sale cari traduse în cifre de d. Creangă, înseamnă că 845.000 săteni vor căpăta pământ. În această situație, guvernul crede că va scăpa prin făgăduiala chimerică că să vor împrumuta țăranii ce vor să

cumpere prin Casa rurală, până la 90% din prețul pământului. Aceasta e o imposibilitate.

Vroiti să avansați sătenilor aproape totalitatea prețului pământului, pe prețul pe care el a fost cumpărat.

Pentru ce Creditul funciar rural nu împrumută de cât până la 50% din valoarea unei moșii? Pentru că mai departe garanția fiind insuficientă, scri-surile funciare s'ar deprecia și în realitate dând mai mult ai da numai valori nominale. Iar proprietarul care n'ar putea să plătească la început de cât 10 la sută din preț, n'ar putea cu venitul moșiei să plătească dobânda și amortizarea celor 90 la sută avansați.

Aceasta se va întâmpla mai ales cu țaranii.

Ei vor trebui să plătească, aproape pentru prețul integral al moșiei, dobânda și amortizarea. Apoi ei trebuie să plătească cheltuelile de administrație; ei trebuie să plătească o sumă oarecare pentru fondul de rezervă; trebuie să plătească cheltuelile de înregistrare; ei trebuie să plătească ceva pentru fondul cultural; ei trebuie să plătească pentru parcelarea și împietruirea pământului. D. Marghiloman a făcut socoteala că toate aceste sacrificii reprezintă la sută 8 și 75. Ei bine, țaranii nu vor putea să plătească atât în timpuri anormale, necum în anii cei răi.

Așa fiind, obligațiunile ce se vor emite se vor deprecia.

Dar îmi veți răspunde:

D. *Președinte*.—D-le orator, discutați tehnica unui proiect care nu este încă adus.

D. *Nicolae Filipescu*.—D-le președinte, când eri d. Orleanu ne-a osândit cu afirmațiuni generale, eu țin să-i dărâm argumentația cu probe.

Când unii susțin că noi spoliăm pe țărani și când noi vroim să vă dovedim cu cifre că aceasta este inexact.....

D. *Președinte*.—Vă las toată latitudinea pentru ideile D-v., dar amănuntele nu sunt în discuțiune.

D. *N. Filipescu*.—Ași fi foarte doritor să vă ascult. I-mi este însă cu neputință să nu intru în amănunte. Știți că nu am obiceiul să abuzez de răbdarea Camerei; în ori ce caz voi face tot posibilul ca să mă restrâng.

D-lor, ziceam că veți obiecta întâmpinărilor mele că garanția statului vă susține cursul obligațiune-

lor Casei Rurale. Dar aceasta nu va fi posibil de cât într'o limită oare-care.

Admit că veți putea emite fără o depreciere a titlurilor, câte 10 milioane pe an, timp de câți-va ani. Nu știu dacă veți putea face aceasta timp de zece ani. Când veți avea pe piață 100 milioane obligațiuni de felul acesta să poate ca cursul obligațiilor să scadă. Dar dacă veți voi să împingeți operațiunile Casei rurale până la 20 or 30 milioane pe an, atunci de sigur că se va produce o depresiune a cursurilor. Atunci, dând 90 la sută din valoarea pământului, veți remite titluri cari efectiv nu vor valora 90 lei ci suma 80, 70 or 60 și pogonul care valorează efectiv 400 lei se va plăti cu hârtie depreciată 500 or 600 lei. Atunci, anuitatea pe care o va plăti țăranul nu va mai fi de 8,75 ci de 10, 11 or 15 la sută și, din acel moment, operațiunile Casei rurale vor trebui să înceteze.

Ast-fel dați creditul statului pentru a asigura o hârtie care nu e sigură și pentru operațiuni dubioase, întru cât faceți avansuri de 90 la sută.

Dar să zicem că veți putea face fără depreciere a titlurilor, această operațiune până la 10 milioane anual. Ce reprezintă aceasta? Am făcut socoteala: cu 350 lei pogonul, dându-se fie-cărui țăran 5 hectare însemnează ca să vindeți în fie-care an pământ la 2600 țărani. După statisticele oficiale programul liberal se împlinește dându-se pământ la 845.000 țărani. De sigur că atunci când, în mijlocul răscoalilor, s'a publicat acel manifest nășăbuit.

D. V. *Sasu* — A fost dat în numele M. S. Regelui
D. N. *Filipescu*. Domnule Sasu, eu nu cunosc aci de cât guvernul și pe dânsul îl atac. Când prin acel manifest, or cât ați voi să eludați răspunderile D-voastre, ați spus țăranilor că veți îmbunătăți soarta lor prin pământ, când în momentele acelea de înfiăcărare a-ți afișat în toate comunele rurale că se va crea o Casă Rurală, care va permite cumpărare de pământ, atunci, de sigur, că țăranii, de bună credință, și-au închipuit că o bună parte din ei, dacă nu toți cei 845000 de care s'a pomenit se vor împărtăși de binefacerile Casei Rurale. Și D-v. veți vinde pământ la 2600! Dar d-lor, trebuiesc 400 de ani ca să împliniți programul D-voastră. Așteptați-vă dar la mari decepțiuni a căror răspundere va cădea întregă asupra D-voastră.

Tocmelile agricole

Aceleași iluziuni amăgitoare le deșteptați în țărâna noastră cu proiectul D-voastră de tocmeli agricole. D-lor vă cer puțină atențiune. Este aci o cestiune tehnică care nu poate fi lămurită fără a intra în amănunte. Înainte de a cerceta soluțiunile guvernului voiesc să arunc o privire asupra stării învoielelor noastre agricole de astăzi. Aceste învoieli sunt învoielile normale pe care le stabilește legea economică, pe care n'o veți putea înfrânge prin nici o lege politică, prin nici o lege de maximum și minimum. Sunt, o recunosc, împrejurări excepționale când legea ofertei și a cereri nu funcționează. De aci, unele învoeli anormale cari nu pot fi aprobate. De pildă, când proprietarul taie drumurile încât într'o regiune, puțin populată, monopolizează munca unui sat mare, împiedicând pe țăran ca să se poată învoi aiurea, este evident că în cazul acesta se pot încheia învoeli apăsătoare prin vicierea legilor economice. Cunosc un proprietar, nu vreau să-l numesc, nici să-i indic nuanța politică, spre a nu învenina desbaterea, care și-a înconjurat moșia cu un șanț și cu plantațiuni de salcâmi, apoi cu păzitori și cu amenzi oprește pe țăranii să treacă șanțul și prin niște drumuri strategice, cari nu permit eșirea decât prin două puncte, împiedică învoirea țăranilor pe alte moșii, unde nu pot munci decât umblând până acolo o jumătate de zi.

D. C. *Iarca*.—Cunosc și eu un asemenea proprietar.

D. N. *Filipescu*.—De sigur că nu este un caz unic.

D-lor, un alt caz, este acela când țăranii sunt coșeșiți de datorii. Este evident că atunci când țăranii, datori proprietarului, se duc să mai ceară avansuri tocmai în momentul când li să cere să-și plătească datoria lor este evident, zic, că acei țăranii contractează în condițiunile neprielnice ale unui debitor nenorocit.

Afară de aceste sunt unele clauze în contracte, cum sunt clauzele penale cari trebuiesc oprite prin sancțiuni mai aspre.

În fine, mai sunt în tocmelile agricole multe înșăuități de cari am auzit făcându-se mare caz, cum e ciorăritul, ori soricăritul. Acestea sunt mai mult

prostii decât asupra. Interziceți-le cu sancțiunei cât de aspre. Să nu credeți însă că veți face mare lucru în această din urmă privință, căci veți schimba numai niște simple forme. În adevăr, dacă chiria unui pogon valorează pe dreptate 40 de lei, proprietarul orice a-ți face, va căpăta acești 40 lei, indiferent dacă împlinește această sumă cu 2 lei pentru șoricărit, ori cu 2 lei puși la altă rubrică sau chiar fără nici o justificare.

Toate aceste neajunsuri îngăduite azi de lege trebuie înlăturate. Dar, în loc să așteptăm efectele acestor clauze și să căutăm să izbim ca d-voastră în consecințele finale ale răului cum vă încercați să faceți cu dispozițiunile proiectului d-voastră de maximum și minimum, am crezut că este mai merit și mai sigur să mergem drept la origina răului și să-l stârpim de la rădăcină.

D. Carp, de aceia, a propus un sistem care, prin mijlocirea băncilor populare, împiedică pe țăranul debitor să contracteze cu proprietarul creditor.

Mai suntem de părere că trebuie să facem să dispară toate acele piedici materiale izvorâte din tăierea drumurilor. Dar rezolvarea acestei chestiuni nu-și are locul aci. Legea de tocmeli agricole, căpătând un caracter de obligativitate, trebuie să dea o sancțiune reală prohibițiunii acelor clauze pe cari suntem unanimi a le condâma. Dar, mai ales, trebuie să ne silim ca prin dezvoltarea situațiunii generale economice să înrăurim salariile a căror procent atârână de productivitatea muncii și de bogăția generală a țării.

Afară de cazurile excepționale, de cari am pomenit, învoelile agricole actuale sunt învoelile normale, răsărite din starea noastră economică și stabilite de niște legi, pe cari, orice ați face, nu le veți putea înlătura.

În contra acestei afirmațiuni să răspunde cu simple sofisme. Se zice bănoară : „Învoelile s'au urcat, deci muncitorii sunt nedreptățiți“. De ce? Oare învoelile de acum 20 de ani când brațele lipseau, când regiuni întregi, prin Bărăgan de pildă, nu erau cultivate, represintau o remunerație a pământului și a muncii atât de imuabil exactă, în cât orice schimbare să poată fi privită ca o nedreptate? Ce vă face să credeți că eram atunci în adevăr și nu astăzi? Simplă întrebare.

Un alt sofism este acesta : „Prețurile cerealelor

nu s'au urcat; fertilitatea solului nu a sporit. Însă învoelile și venitul moșiilor au crescut; deci ne aflăm în fața unei spoliațiuni a țaranului." Nu este un cuvânt din acest raționament, care să nu fie fals. Prețurile cerealelor s'au urcat. Suntem într'o perioadă ascendentă a prețurilor. În 1894, onorabilul nostru coleg, d. N. Popp, arăta că chila de grâu se plătea atunci în mijlociu 40 lei. Socotesc că anul acesta, chila de grâu s'a vândut, în mijlociu, 80 lei la Brăila.

Dar e poate exagerat să iei, drept bază, aceste extreme, cari ar dovedi o urcare de sută în sută. Dacă luați însă media celor trei ani de atunci și a celor trei ani de acum, veți constata o sporire de 50%.

Fertilitatea solului, după cum se zice, nu a sporit. Nu. Dar condițiunile de producțiune s'au îmbunătățit simțitor. Ele s'au modificat din cauza mijloacelor lesnicioase de transport, diu cauza mașinilor mai perfecționate ce avem la îndemână, precum și din cauza prețului acestor mașini. O secerătoare, care acum zece ani se cumpăra pe 1700 de lei, costă azi 800 de lei.

În fine, un factor important care a înrăurit puternic producțiunea, este eftenirea banului, care a dat un nou avânt agriculturii.

Acestea sunt, d-lor, cauzele ce au produs o urcare a valorii pământului care a crescut paralel cu progresele materiale realizate în toate ramurile activității noastre economice. Nu știu dacă e cineva care ar fi în stare să susție această erezie că valoarea pământului ar fi putut să rămână statică: ară când ea s'a urcat mai pretutindeni, dar mai ales în țările noi, cu cari se cade să facem comparațiunea.

În Statele-Unite, hectarul care prețuia 255 lei acum șapte ani, valorează astăzi, după spusele d-lui D'Avenel 350 lei.

În Argentina, valoarea pământului s'a întreit, în unele părți, în cinci ani. În alte părți s'a înzecit.

Pot să vă citez o moșie cumpărată cu 132.000 de lei și revândută după doi ani pe 1.540.000 lei.

Dar ce să căutăm exemple atât de departe când găsim termene de comparație aproape de noi?

Oare pământul nu este mai scump în Austro-Ungaria ca la noi? Recunosc că și prețul cerealelor e ceva mai ridicat, în Monarhia vecină, totuși ținând seamă și de acest element se poate afirma că valoarea venală și valoarea locativă a pământului

tului în Bucovina e mai mare decât în Moldova și că valoarea venală și locativă a pământului în Banat, este mai mare decât în Oltenia.

Invoelile agricole copriind în ele și prețul muncii și prețul pământului și este greșit raționamentul care vroește să dovedească că urcarea invoelilor datorită scumpirei pământului rezultă din iefteniirea muncii.

D-lor, am mai auzit zicându-se și demonstrându-se cu socotiri de invoeli că țaranul muncește în pagubă. Ce se înțelege prin aceasta? Presupui că dau țaranului un pogon și că el îmi dă în schimb muncă peste alt pogon. Munca ce-mi dă țaranul drept chirie a pogonului, ce i-am arendat, adiționată cu munca pusă de țaran pe pogonul lui închiriat să plătește cu producțiunea pogonului cedat țaranului. Să zicem că prețul tuturor muncilor adiționate ar însuma cifra de 80 de lei, iar producțiunea pogonului ar fi numai de 70 de lei. Ar fi, după cum pretind unii, un deficit de 10 lei pe care îl plătește țaranul. Ei bine aceasta e neexact. Aceasta e imposibil. Este o ecuațiune perfectă care se stabilește între producțiunea pământului și totalul prețurilor tuturor muncilor. Dacă producțiunea pogonului este în adevăr de 70 de lei, totalul muncilor țaranului câtă să reprezinte 70 lei, socotindu-se ce-i drept fie-care muncă după prețuri unitare mai scăzute. Deci o depreciere a muncii. Se mai poate însă și a tceva. Dacă valoarea muncilor exact socotită după prețurile regionale să rădică la 80 lei, atunci producțiunea mijlocie a pământului trebuie să fie tot de 80 lei. Și cred că adevărul stă în această din urmă ipoteză. Iată și pentru ce: când țaranul să invoeste pentru a avea pământ în schimb de muncă, este neîndoios că în învoială prețul muncii intră pe valoarea lui din regiune.

Dacă în cazul acesta fiecare muncă ar fi socotită pe un preț mai coborât, țaranul, firește, ar cere să muncească în bani.

Dar se va obiecta ca țaranul nu va găsi poate, pe aceiași moșie, puțința d'a munci în bani. În regiune însă se fac munci în bani și anume pe prețurile regionale cari altfel nici n'ar avea ființă.

Ei bine, dacă prețurile muncilor rezultând din invoeli ar fi inferioare prețurilor în bani și dacă țaranii n'ar putea umfla prețurile muncilor până la nivelul muncilor în bani, cel puțin trebuie să ad-

miteti că proprietarii ar coborî preţurile muncilor din învoeli.

Nu să poate admite că în aceeaşi situaţiune economică să existe două regimuri de preţuri: pe de o parte preţul muncilor în bani mai urcat şi pe de altă parte preţul muncilor din învoeli mai scăzut.

Ajung dar la această concluzie că preţurile muncilor în bani sunt exacte, sunt reale şi ele singure cată să ne servească de bază de discuţiune.

Toată contraversa se reduce la o cestiune de salarii. Nu prezintă absolut nici un fel de valoare toate acele socotiri de învoeli cu cari se îngreunează şi se rătăceşte discuţiunea. Ce dovedeşte faptul că un pogon se plăteşte prin învoeli de munci 100 de lei, iar un altul 20 de lei? Se poate ca un pământ secătuit, închiriat pe 20 de lei, să fie scump, precum sunt locuri din luncile din jurul Bucureştilor cari se plătesc 100 de lei, fără a fi scumpe.

În dosul tuturilor acestor calcule de învoeli trebuie căutat un singur element: preţul salariilor. Sunt aceste salarii derizorii, ori nu? Sunt aceste salarii ast-fel scăzute în cât să se poată zice că sporirea învoelilor a produs o sporire a salariilor? Răspund categoric nu.

Eu pretind că salariile noastre nu au scăzut, că, ori ele s'au urcat, ori sunt în starea în care erau atunci când era foarte puţină populaţiune şi pământ foarte întins.

Al doilea a-şi putea demonstra ori când—dar nu vreau să prelungesc discuţiunea,—că aceste salarii sunt egale, ţinând seamă de scumpetea vieţii, cu acelea din multe ţări cari au o populaţiune rurală prosperă.

D-lor, dacă ar fi adevărat că pământul este scump şi munca este eftină, am avea în însuşi priveliştea câmpiilor noastre dovada temeiniciei acestei afirmaţiuni.

Dacă pământul ar fi scump şi munca eftină, ne-am afla în stadiul culturii intensive, poate fără anume amendamente, fără acele îngrăşăminte cari nu sunt indicate încă la noi. Dar am avea cultura intensivă. Am vedea pe ţărani luând pământ puţin şi punând pe dânsul muncă mai multă. Ei bine, la noi se produce tocmai contrariul: ţăranii cer pământ mult ca să pună pe dânsul muncă puţină.

Nu credeţi, d-lor, că ţăranul şi ar face această socotală: În loc să ia trei pogoane scumpe pe cari

să le are odată și să prășască porumbul odată, e mai de folos să ia două pogoane, să facă o arătură de toamnă, apoi poate pe cea de primăvară, și să prășească de două ori porumbul. În multe regiuni ei procedează d'andoaselea: dovadă că pământul nu e scump.

La noi se face o adevărată risipă de pământ: dovadă grădinile țăranilor acoperite mai adesea cu bălării.

Conflictul cel mai grav dintre proprietar și țăran, stă în aceasta: Țăranul cere pământ mult și, proprietarul cu tot prețul pretins urcat, vrea să dea pământ puțin. Știți d-lor că în unele regiuni unde pământul este destul de întins, în cât proprietarii pot satisface setea țăranilor de pământ, ca de pildă în Brăila sau în Ialomița, un țărn n ia câte 20—30 ori 40 de pogoane. Știți pentru ce? Fiind-că țăranul cu învoiala de una și una, capătă peste prețul salariilor, un câștig, în cât acolo țăranul e mai mult un speculant de cât un muncitor.

Cu dijma de una și una, țăranul din Brăila, sau din Ialomița, plătește în munci 20 lei pogonul care îi se dă cu chirie și pe care mai face munci sau cheltueli de 32 lei spre a căpăta o producțiune care în mijlociu poate fi de o chilă.

În Brăila, el capătă de chilă, 70 lei, la care se mai adaogă 8 lei valoarea paelor: în total 78 lei. În schimb el dă 20 lei și 32 lei adică 52 lei. Și rămâne dar, după ce toate muncile lui sunt plătite, un beneficiu de 26 lei, pe când proprietarul nu capătă pe pogonul său de cât 20 lei. Îmboldit de speranța acestui câștig, țăranul își face muncile cu muncitori plătiți de dânsul și câștigă 26 lei de pogon nu ca proprietar, nici ca muncitor, ci ca simplu intermediar.

Dacă ar fi adevărat că țăranul muncește în pagubă el ar lua poate pământ pentru a-și asigura strictul necesar vieței, dar nu ar merge până acolo ca să facă o speculă care s'ar traduce prin o pagubă netă la fie-care pogon.

Dar mai vreți o dovadă? E sporirea culturii în regie. Inchipuiți-vă că proprietarul muncind cu învoeli agricole ar achita munca pe un preț depreciat, de pildă pe 3 lei pogonul de arătură, ori pe 6 lei pogonul de seceră, pe când cu vitele sale, care îl costă tot așa de scump ca pe țăran, ar face arătura pe 5 lei și pogonul de seceră pe 10 lei.

Care ar fi atunci nebunul care ar mai face cultură în regie? Ei bine, ce vedeți astăzi? Cultura în re-

gie întinzându-se atât de mult, în cât v'ați gândit un moment ca prin lege să se asigure că o parte din fie-care moșie trebuie obiigatoriu afectată culturai țărănești.

Dar un argument hotărâtor înaceastă privință e fenomenul emigrării și imigrării. Noi suntem una din rarele țări cari n'au emigrațiune și nu numai emigrațiune externă, dar nici măcar emigrațiune internă spre orașe, care, până la oare care punct, ar fi un fenomen fericit pentru că întreaga noastră viață economică s'ar sprijini numai pe munca națională. De aceea, d-lor, atunci când țăranul s'ar duce la orașe...

D. *Alexandru Săulescu.*— Emigrează peste Dunăre.

O voce.— Când nu mai poate munci, emigrează pe cea-l'altă lume.

D. *N. Filipescu.* — Nimeni, cred, nu poate afirma că este un factor apreciabil, și care merită a fi luat în seamă acea emigrare peste Dunăre a câtor-va familii ce se pot număra pe degete. N'avem zic, nici măcar emigrațiunea spre târguri care ar împiedica desnaționalizarea orașelor noastre, unde, din potrivă, vin imigranți din toate țările vecine, alergând după câștiguri pe care le disprețuesc țăranii noștri.

D. *Alexandru Săulescu.*— Un om inferior nu vine la orașe. La orașe nu merg de cît oamenii cari au o pregătire.

D. *Nicolae Filipescu.*— Este o absolută eroare că în orașe nu găsec de lucru de cît acei cari au o instrucțiune profesională. In orașe omul de treapta cea mai de jos poate găsi de lucru in fabrici, ca salahor; el se poate angaja ca servitor, ca rindaș, situațiuni învidiate de Românii din Ungaria, cari părăsesc gospodăriile lor prospere spre a strânge aci un capital, care nu e de disprețuit, din salariile ce găsec la noi.

D-lor, toate ereziile pe cari adversarii noștri le susțin răsar dintr'o altă greșală, acea că legea ofertii și a cererei nu ar fi funcționând la noi.

D-lor din două lucruri una: Ori partidul liberal are o altă economie politică care n'a fost încă consfințită de știința europeană, ori România este o insulă care scapă legilor economice sub cari trăesc țările din cele cinci continente.

Permiteți-mi să inclin spre prima ipoteză.

Legea concurenții funcționează la noi ca și aiurea.

Știți că am făcut câte-va rezerve numai pentru câte-va cazuri speciale.

Dar dați-mi voe să sprijin afirmațiunea mea pe o singură pildă. În județul Ilfov avem învoelile cele mai urcate.

Ei bine, acelor ce pretind că proprietarul rural deține un monopol fiind că alături de agricultură nu avem și industrie, le răspund cu situația din județul Ilfov.

Nici peste o sută de ani, România nu va fi industrială ca județul Ilfov.

Aci, toți cei cari nu se pot învoi la munca câmpului, au ocațiuni de muncă în fabrici ori, ca să nu mai pomeniți de aptitudini profesionale, în funcțiile de salahori la căile ferate, ori ca sergenții de oraș, ori de muncitori la primărie. Ceva mai mult, Capitala poate da de lucru tuturor sătenilor din Ilfov cari nu vor să se învoească în agricultură. Câți oamei nu pot trăi numai din transporturile de lemne și de furage pentru București?

Ei bine, mai puteți susține că, în așa condițiuni, legea ofertei și cererei nu funcționează? De sigur nu.

Totuși învoelile cele mai grele din toată țara sunt cele din Ilfov, cu toate că ocaziunile de muncă nu lipsesc.

D-lor v'am arătat care e situația actuală a învoelilor noastre. V'am arătat cusururile lor ca și leacurile posibile. V'am demonstrat cred, și exagerarea criticelor ce să ridică în contra lor.

Indicându-vă îndreptările ce să pot aduce stării actuale, am osândit tot odată speranțele vane ce puneți în mijlocul brutal ce propuneți spre a înrăuri salariile, prin sistemul unui minimum de salariu și unui maximum de dijmă și de arendă a pământului.

Dar, mai întâi, permiteți-mi să vă întreb: Aveți dreptul să faceți cea-cea propuneți? D-nu Orleanu zicea: da; pentru că renta pământului, renta în sensul științific al cuvântului, renta care reprezintă un dar al naturei, iar nu numai rodul muncii, nu trebuie să aparțină proprietarului, ci societății.

Această teorie e baza tuturor sistemelor socialiste. Dar această obiecțiune nu e, o recunosc, un argument suficient. Vreau dar să vă dovedesc, că ceea ce propuneți, este absolut nedrept. Când cumpără cineva un pământ a cărui valoare va spori, să nu credeți că el n'a plătit, alături de valoarea lui actuală și

perspectivele de sporire a valorii, perspective calculate după inteligența și chibzuința lui, și cu tot riscul de a se ruina, dacă a prețuit prea scump plus-valuta probabilă a imobilului cumpărat.

Dar d-Ior, dacă voiți să răpiți proprietarului tot ce este beneficiu întâmplător, datorit împrejurărilor fortuite sau progresului general, atunci inaugurați o școală care răstoarnă toate fundamentele pe cari sunt așezate societățile civilizate. Atunci intrăm într'o altă fază a vieții noastre politice, mergem d'a dreptul la socialism. Spuneți-o franc și aveți curajul de a vă aplica principiile în întregime. Știți că niăceri fenomenul rentei nu se manifestă mai puternic decât la orașe, unde aglomerațiunile tot mai mari de populație transformă locul de arătură în terenuri de construcțiune, cari din cauza lucrărilor de edilitate capătă uneori sporuri de valoare fantastice. Veți lua proprietarului de casă sporul de valoare pe care l-a căpătat din cauza progresului general? Dar dacă o veți face să știți că statul, care răpește toate șansele de câștig, e tot odată dator să despăgubească pe proprietar și de sortii de pierdere în împrejurările rele și calamitoase. În unele țări a scăzut valoarea proprietății rurale. Aiurea a scăzut valoarea proprietății urbane. De pildă, în București renta a sporit. Răpiți-o, dar dați atuncea Iașului valoarea imobilelor depreciate.

Sunt proprietari cari au cumpărat scump hectarul de vie care a fost izbit de filoxeră. Declarați că Statul va despăgubi pe acești proprietari.

Voiți să răpiți toate câștigurile pretinse nelegitime, izbind, prin aceasta, spiritul de prevedere și de chibzuială; întindeți-vă atunci sistemul la toate sferile activității economice.

Ați venit și ați azmuțit toate pasiunile rele, ați dat drumul tuturor sentimentelor de ură și de invidie în contra proprietarilor. De ce desinteresarea și generozitatea d-voastră amuțesc atunci față de alte beneficii mult mai puțin legitime?

Ași vrea să văd aceiași revoltă din partea d-voastră față, de pildă, de beneficiile Băncii Naționale.

În două-zeci și șapte de ani s'a înșăptit capitalul acționarilor Băncii Naționale. Prin muncă au realizat acești acționari, acele beneficii? Nu, ci prin exploatarea privilegiului Statului d'a emite hârtie. Acți Statul e în drept să stabilească un maximum de beneficii. Și d-voastră cari faceți paradă de dezintere-

sare, sunteți autorii și ocrotitorii acestor beneficii. Și tot d-voastră propuneți să se confisce renta pământului?

D-lor, sistemul ce ni-l oferiți, există ca bază a tuturor sistemelor socialiste, dar, ca aplicațiune, el nu are ființă decât în Turcia și în câteva provincii mahometane, unde impozitul variabil lasă proprietarului numai prețul care reprezintă costul de producțiune, plus un mic câștig.

Aceasta este poate prosperitatea cu care voiți să ademeniți țara aceasta.

D-lor, după ce am discutat legitimitatea sistemului, vreau să cercetez eficacitatea lui.

Sistemul d-voastră va fi eludat în toate privințele, pentru că consfințiți nedreptatea și fiindcă nu puteți stabili decât norme arbitrare.

De pildă, vreți să stabiliți prețul pământului pe regiuni? Vroiți să stabiliți mai multă dreptate prin nechibzuința autorilor legii sau a câtorva comisiuni regionale, substituită experienței miilor de oameni cari în fiecare contract știu să drămuiescă miile de împrejurări cari conlucrează la stabilirea prețurilor?

Ei bine, vă vestesc că în loc de mai multă dreptate, veți ajunge la arbitrar. Mai întâi cum veți stabili prețuri pe regiuni?

Ca să fiu mai bine înțeles, voi lua un exemplu. Cum veți stabili prețurile regionale în județul Ilfov?

Până la 20 de kilometri de București, pământurile de o fertilitate egală, beneficiază de o plus-valută prin aceea că chiar sub-produsele agriculturii au o valoare pe care nu o au mai departe. Din această regiune se pot transporta și desface paele în București. Și această primă scade din kilometru în kilometru din cauza greutatei transportului, sau se schimbă de ai o șosea în loc de un drum desfundat.

În regiunea Olteniței, chila de grâu se vinde cu 7 lei mai scump din cauza ieftinătății transportului pe apă. Această primă, scăzând din kilometru în kilometru, dispăre dincolo de al patru-zecilea kilometru.

La porțile Bucureștilor aveți locuri de pășune în albia Dâmboviței, cari se arendează cu 60 până la 70 de lei pogonul, pentru pășunatul vacilor, căci laptele se poate transporta în București, unde se vinde pe 40 de bani litrul.

Dar chiar pe aceeași moșie aveți pământul a căror valoare variază dela simplu la triplu.

Aveți pământuri de luncă sau de grădinarie cari se arendează cu 70 de lei pogonul, pe când la câțiva pași mai departe, pe deal, pământul prețuește abia 20 de lei pogonul.

Și această deosebire se adaugă la infinitele varietăți de prețuri rezultând din fertilitatea solului și din desimea populației.

Aceste nedreptăți vă duc la un arbitrar care va ace imposibilă aplicarea legii d-voastră.

De aceia vă ziceam că legile d-voastră vor fi, în toate privințele, eludate.

Vă voi dovedi aceasta. Puteți cel mult prețui întinderea pământului sau durata muncii, dar nu și calitatea lor.

Dar nici măcar întinderea pământului sau durata muncii nu o puteți stabili.

Vreți un minimum de salariu pe ziua de lucru. Dar de câte ore va fi ziua de lucru ?

N'o spuneți și n'o puteți spune în industria agricolă.

Atunci minimul de salariu se va eluda. Când acest minimum va fi nedrept, el va eluda mărirea zilei de lucru. Sau se va lua obiceiul de a se plăti munca pe conace, în cât un conac va fi aproape cât o zi.

Dar dacă puteți până la un punct să stabiliți prețul unității de muncă nu puteți să stabiliți calitatea muncii. De pildă veți stabili că justul preț al unui pogon de arătură va fi de 5 lei. Ei bine vă declar că nimic în lume nu mă va împedica să practic acest preț și nimic nu va opri pe muncitor să primească acest preț.

Când d-voastră veți vroi să impuneți prețul nedrept de 7 lei, legea d-voastră va fi eludată. În loc de o arătură superficială de 12 centimetri, se va pretinde o arătură adâncă care poate prețui cât arătura a două pogoane. În loc de o boronitură obișnuită se va pretinde ca prin boronitură pământul să fie prefăcut în cenușă. Intre tăvălugitul ordinar și cel cu tăvălugul Kroskil, se va recurge la toate sistemele intermediare. Porumburile semănate mai mult sau mai puțin des, după varietăți, vor reprezenta o prașală când îndoită, când pe jumătate. Cósă împedicală poate fi înlocuită cu seceră. La seceră, transporturile ușurate azi prin mutarea locurilor de treerat pot fi îngreunate prin transporturi mai lungi.

Iată atâtea înlesniri pentru ca legea economică să se impue în pizma legii d-voastră.

De altminteri, toată legea D-voastră se va eluda și să nu credeți că critic, prin aceasta, alcătuirea legii. Nu ați dat probă de nedibăcie ci ați abordat o problemă insolubilă.

Vă voi arăta cum se poate călca legea întregă. O veți modifica? Se va găsi alt mijloc de eludare.

Legea de tocmeli agricole privește învoeliile privitoare la mai puțin de 20 hectare. Așa fiind, în loc d'a contracta cu 4 țărani cari iau câte 5 hectare se va contracta cu câte cinci țărani constituiți în obștii și învoiala fiind privitoare la 25 hectare, legea tocmelilor agricole nu va mai fi aplicabilă.

Ați voit să împiedicați dijma la tarla. Nu veți reuși. Vă voi arăta îndată mijlocul de a eluda legea în loc să se zică țăranului: „Îți dau un pogon și în schimb ai să-mi muncești un alt pogon“ îi se va zice: „Îți dau un pogon. În schimb ai să-mi plătești 20 lei. Dar pe un alt pogon îmi vei face, în virtutea unui alt contract, munci de 20 de lei, în socoteala celorl'alți 20 lei ce-mi datorezi“. Astfel proprietarii își vor bate joc de legea D-voastră.

D. C. Cernescu. Nu au să-și bată joc de lege, dacă ar face așa. Nu de lege.

D. Nicolae Filipescu. D-le Cernescu, eu vă pot arăta un contract de învoeli în dijmă la tarla, încheiat astă toamnă la 1 Octombrie. Ei bine îndată ce a apărut legea, s'a anulat contractul și îi s'au substituit alte două contracte, în ziua de 15 Octombrie. Prin cel dintâi contract se arendează pământ la țărani. Prin cel de al doilea se obligă țărani a face munci în socoteala pogoanelor arendate. Cele două date de 1 și 15 Octombrie ale contractelor vă dovedesc că s'a urmărit eludarea legii.

Nu este așa d-le Cernescu?

D. C. Cernescu. Evident. Dar vreau să zic că dacă o eluda legea, n'au să-și bată joc de lege; au să-și bată joc de ei. (Aplauze).

D. N. Filipescu. Atunci d-le Cernescu, permiteți-mi să vă spun, fără a arunca ca d-voastră un blam atât de aspru asupra autorului acestor contracte, că cel ce a încheiat aceste învoeli succesive este însuși d-
ministru de interne.

Contractele în chestiune, sunt cele dela moșia Zeleşteanca. Astfel autorul legii a învățat pe toți proprietarii cum să eludeze propria sa lege. (Iaritate).

Domnilor, nu vă mirați că asemenea legi se eludează; căci este imposibil ca să se respecte aseme-

nea legi. Credeți că d-voastră sunteți inovatori în această privință? Credeți că nu s'a încercat în lumea aceasta să se substitue voinței oamenilor, voința legiuitorului? Da, d-lor, s'au făcut asemenea încercări și nici odată n'au produs nici un efect. În timpul Revoluțiunii franceze, în numele Salutului public, s'a căutat în folosul celor săraci, a să stabili un maximum al prețului obiectelor de consumațiune. Se stabilise regiuni ca și la noi. Reglementarea pe regiuni fiind fatal arbitrară, s'a întâmplat că pe când se îngrămădea într'o parte produsele, într'altă regiune, unde prețurile erau nedrepte, produsele se ascundeau sub pământ. Franța a cunoscut pe acea vreme foametea. Atunci s'a părșit sistemul regional. S'a promulgat un tarif general al maximumului pentru toată Franța. Tariful acela, migălos reglementat, coprindea 3 volume mari și ca sancțiune era pedeapsa cu moarte. Credeți că totuși s'a aplicat? Nu s'a aplicat. d-lor, și nu s'a aplicat pentru că nu se pot nesocoti legiie economice. Puteti råde d-voastră de aceste legi. Ascultați însă apologia legii economice făcută de o Cameră, pentru care, desigur, aveți o mare admirațiune: Convențiunea franceză. La 2 Nivose, anul III, în timpul Teroarei să face următoarea propunere:

„Să se restabilească bazele economiei politice a oricărui popor.“ Biata economie politică pentru care nu aveți de cât zâmbete de ironie, era reclamată de către Iacobini!

„Spre a ajunge la libertate, a fost nevoie să se dea Revoluțiunii un fel de dictatură asupra regulilor ordinare, dar dacă vrem să ajungem repede la prosperitatea națională, e nevoie să ne întoarcem la principii: Societatea ca și natura nu trăește de cât din legi constante, totul e desordine când ele se înfrâng“.

La 4 Nivose, anul al III-lea, s'a desființat legea maximumului prin această proclamațiune:

„Francezi!

„Rațiunea, egalitatea, interesul Republicei, osândeau de mult legea maximumului. Spiritele cele mai puțin luminate știu azi că ea nimicea, zi cu zi, comerțul și agricultura. Cu cât acea lege era mai aspră, cu atât ea devenea mai neaplicabilă. Opresiunea se îmbăra în zadar în mii de forme; ea întâlnea mii de

obstacole. Ea să ocolea neîncetat sau nu smulgea de cât priu mijloace violente și odioase resursele precare ale poporului ce repede ajunse a slei“.

„Aceasta e legea dezastruoasă care ne-a nimicit“.

Sunt oameni, d-lor. cari au studiat mecanismul legilor naturale și influența asupra lor a legilor politice. Vă recomand cu tot dinadinsul opera Vicontelui d'Avenel, care a cercetat valoarea pământului și a salariilor precum și fluctuațiunile lor timp de 6 secole. El constată neputința absolută a legilor politice față de legile economice constante. Timp de un secol, de pildă, scade populațiunea Franței. În acelaș timp se urcă salariile. În cursul unui alt secol se urcă populațiunea Franței. Atunci scad salariile.

Ca concluziune a acestei cercetări, vicontele d'Avenel zice: „Se va rostogoli lumea de mai multe ori înainte d'a ajunge ca să fie atâta lumină la miază-zi ca la miază-aoapta și ca munca să fie ieftină acolo unde e rară“.

Singura abatere dela acele regule generale, care rezultă din aceste cercetări, este că în secolul al XIX-a populațiunea a putut să sporească și în același timp să sporească și salariile și bunul trai, mulțumită progreselor științei

Aceste progrese au permis să se producă bogății mai mari, cari revărsându-se asupra tuturor factorilor producțiunii, au ridicat salariile de și populația a crescut.

În aceste progrese să ne punem toate speranțele; să le favorizăm în toate felurile prin o ageră intervenție a Statului. Să dăm muncitorului o educație profesională mai luminată, căci de productivitatea muncii atârnă salariile

Tot odată prin o acțiune lungă și stăruitoare să deprindem pe țărani noștri cu exigențe mai mari și cu un trai mai bun. Exigențele unui trai mai îmbelșugat vor trage după ele și exigențe mai mari în răsplata muncii.

Azi țăranul, mărginit la foarte puține nevoi, renunță la atâtea ocaziuni de muncă și de câștig de îndată ce și-a satisfăcut acele nevoi

Avem nenumărate ocaziuni de muncă bine răsplătită, de cari țăranul nu se folosește pentru că nu simte destule nevoi.

De câte ori n'am văzut în Moldova țărani solici-

tați d'a munci și refuzând prețuri mari de îndată ce sunt siguri că au păpușoiul de care au nevoie.

Permiteți mi să vă citez ca documentare un raport al d-lui Nicu Albu, care era prefectul d-voastră pe timpul răscoalelor, în județul Neamțu. Extrag următoarele din acest foarte interesant raport pe care d. Alb a bine voit să mi-l comunice :

„Județul Neamțu își sprijină viața economică nu numai pe producția agricolă dar și pe cea industrială. Exploatarea lemnului este însemnată în acest județ și ea dă naștere la o sumă de ramuri de muncă cari veșnic reclamă brațe de lucru. Astfel mijloacele de traiu prin muncă sunt îndestulătoare în acest județ; cei neocupați cu agricultura pot fi întrebuițați la industrie și de lucrători este nevoie permanentă. Cu toate acestea, cu toată prisosința mijloace or de existență, răscoale am avut de înăbușit și în acest județ. Faptul e caracteristic și o parte din vină să răsfrânge asupra săteanului nostru.

„Cu tot avântul industrial al județului, cu toate exploatarea de păduri, cu toate fabricile, *țăranul nostru rămân absolut străin de acest izvor de înstărire pentru dânsul. El ocol ște munca industrială, fuge de dânsa, măcar că un lucrător e plătit cu 2, 3 și 4 lei pe zi. Așa că zeci de mii de străini formează majoritatea lucrătorilor*“.

Să nu credeți că țăranul nu să dedă la această muncă, din lipsă de pre ătire. El muncește în aceste industrii, dar în mod intermitent. Când a muncit câteva săptămâni și când salariile mari îi au asigurat micile sale nevoi, el nu se mai întoarce la lucru.

Același lucru să poate constata în regiunea petroliferă din Pratrova. Acolo se plătește 30 lei pe săptămână unui muncitor cu palmele. Ei bine o persoană care are exploatarea petrolifere mi-a spus că, în genere un muncitor român nu muncește mai mult de cât 100 de zile pe an. Și observați că este vorba aci de o industrie de vară și de iarnă.

Puteți vedea din aceste pilde că nu e destul o sporire artificială a salariilor, presupunând că ați putea produce prin lege acea sporire, cea ce eu tăgăduesc.

—Șed nța se suspendă.

La redeschidere.

D-l Preș dinte d. Filipescu are cuvântul.

D-l N. Filipescu. D-lor, d-l Ministru de interne mi-a cerut să vă dau unele lămuriri. D-sa nu înțelege să

suprime cu totul dijma la turla ; cea ce vroește este ca să se evalueze în bani, pe de o parte pământul, pe de altă parte munca.

Așa am înțeles și eu legea, și prin urmare d. Ministru de interne și-a putut alcătui acele două contracte de care v'am vorbit pe temeiul textului de lege. N'am spus contrariul, numai țin să constat că acest sistem nu realizează de loc dijma în natură, care ni s'a lăudat atât de mult și pentru care mărturisesc că am o preferință hotărâtă.

Vă rog cu acest prilej, că oricând voi cita un contract 'agricol să nu vedeți din parte-mi o dorință d'a pasiona discuțiunile cu cestiuni personale. Citarea unor contracte agricole e adesea o necesitate pentru discuțiune. Invinuesc chiar pe d. ministru de interne, pentru că, din considerațiuni poate de curtenie nu a lăsat ca, în statisticile de învoeli, să se treacă numele comunelor și ale proprietarilor.

Eu îl rog, îl invit ca să renunțe la anonim și să dea toate pe față. Intru cât ne privește, noi n'avem nimic de ascuns.

Imi reiau acum firul argumentațiunei.

Vreau mai întâi, să vă fac o plăcere și anume, să presupun că legea d-voastră ar putea fi efectivă aplicată. Voiu cerceta consecințele aplicării proiectului de lege al tocmelilor agricole și vă voiu spune, de mai nainte, că concluzia la care voiu ajunge este că, aplicarea acestei legi—presupuiind că er fi posibilă—ar fi o nenorocire pentru țărani.

Mai întâi trebuie lămurit că limitele de maximum și de minimum nu constituesc în adevăr un maximum. Proiectul stabilește însuși prețurile muncii și ale pământului. Maximul și minimul stabilind, cu toată autoritatea oficială a Statului, limita beneficiilor legitime, va fi o tendință firească ca proprietarii cari sunt mai prejos de acele limite, să se apropie de marginile acelea.

Dovadă că este așa, este c însăși proiectul dv. de lege s'a resimțit de această tendință firească, în cât la stabilirea prețului de pășune să zice la art. 13 : „Prețurile pe cap de vită și numărul vitelor la ht. vor fi acele fixate de comisiunea regională“.

Prin urmare nu se statornicește un maximum, ci însuși prețul muncii și al pământului

Ei bine, pretind că munca aceasta tarifată, care ca orice muncă tarifată e un fel de muncă servilă,

va fi o muncă mai puțin productivă, și drept urmare mai puțin răsplătită.

Să iau drept pildă, minimumul de salariu. Veți stabili de sigur acest minimum destul de jos ca să nu scoateți din viața economică pe acei muncitori inferiori cari n'au căutare decât pe prețuri scăzute. Ei bine acel minimum va privi și pe muncitorul cel mai harnic. Știți că sunt deosebiri foarte mari de hărnicie printre muncitori. Este o imensă deosebire între țigani, de pildă, și harnicii coșai din Argeșor și din Muscel, aceștia fiind adesea plătiți de 2, de 3 ori mai mult.

Nu vă temeți, d-lor, c'au să fie categorii întregi de țărani cari, prin îndemnul de a munci cât mai puțin, să se puiе la adăpostul celui minimum, mulțumindu-se cu un salariu mai mic, dar dând în schimb muncă și mai puțină.

Aceiași egalizare nedreaptă o constat înceace privește pământul. În toate legislațiunile străine se prevăd dispozițiuni menite a păstra ori a spori fertilitatea solului. Această preocupare a dictat legile cari statornicesc arenzile pe termene lungi, ori impun o despăgubire către arendaș pentru îmbunătățirile făcute moșiei.

Reforma d-voastră e singura pe care o cunosc în Europa care să inspire din un principiu contrar. Tratați deopotrivă pământul bun sau pământul prost, pământul fertil sau pământul secătuit. Și observați că, în afară de nedreptatea în sine, dați un indemn primejdios.

Fertilitatea solului nu e numai opera naturii ci și cea a omului.

Cunosc proprietari cari își îmbunătățesc pământul și-l amendează cu gunoire. De pildă d. Bragadiru în Ilfov, d. Al. Cantacuzino-Pășcani în Botoșani, d. Dobrovici, inspectorul d-voastră administrativ, acesta având o fabrică de spirt, și atâtea alții au introdus gunoirea și-și închiriază firește locurile mai scump. Dar fără a ajunge la gunoire, căci gunoirea nu se poate face pe suprafețe întinse, sunt atâtea mijloace culturale mai ușoare cari îmbunătățesc pământul prin asolemente inteligente ori prin cultivarea plantelor ameliorante. Pe viitor, nu se va mai găsi un nebul care să mai facă operațiuni de felul acesta, când pământul îmbunătățit va căpăta o răsplată de o potrivă ca și pământul cel mai prost din regiune. Dar nu numai proprietarul, dar nici țărănul nu va fi interesat la o cultură mai bună. O re-

coltă abundantă a proprietarului va fi privită de țaran ca o adevărată nenorocire.

În adevăr prețul pământului se stabilește prin lege după media producției celor 5 ani din urmă. Dacă, în acești 5 ani, va fi un an excepțional, cu 2 kile la pogon, imediat media prețului pământului se va urca. Țăranul se va simți nenorocit și nu va scăpa de asemenea neajunsuri de cât prin o muncă cât mai proastă.

D-lor, dv care tot vorbiți în numele progresului, d-voastră care aveți mereu pe buze porecla de reacționar, vă legați numele de reforma cu adevărat cea mai reacționară pe care o cunosc.

Dar câte alte neajunsuri nu răsar pentru țărani din acest proiect de lege? De pildă oprirea brutală a dijmei la tarlă... Dar mai bine să trec peste această cestiune. Astăzi știu că nu mai rămâne nimic din din marea cestiune a dijmei la tarlă.

Un alt efect al legii va fi sporirea cultivei în regie și a cultivei în regie cu cât mai puțină mână de operă.

Tariful învoelilor neconvenind proprietarului, el va recurge cât mai mult la cultura directă în regie și regia va înlătura cât mai mult munca omului, îndată ce prețul muncii nu va fi acela stabilit de legile economice, pe cari vroiti să le înlăturați.

Poți tarifa munca omului nu însă și aceia a vitelor. Îndată ce prețul muncilor cu vitele va fi mai mare de cât prețul vitelor și al întreținerii lor proprietarul va substitui munca vitelor sale muncii cu vitele sătenilor. Cât pentru munca omului ea să va reduce și să poate reduce foarte mult. Mai întâi, să va scoate din cultură cerealele cari cer mai multă muncă cu palmele. Așa, vă prezic că, de pildă în Moldova, veți vedea foarte curând micșorându-se cultura porumbului, care să va înlocui cu linte or eu mazăre pentru cari e nevoie de mult mai puțină muncă. Apoi să va recurge tot mai mult la mașine căci, presupui că nu veți ajunge la erezia de a opri și folosința mașinilor.

Știți d-lor, cum, astăzi cu prețurile existente, deja să întinde cât mai mult întrebuintarea mașinilor. Ce va fi mâine, când veți încerca să schimbați prețurile muncilor?

Azi secera cu mașina lasă deja adesea un mic câștig proprietarului față de secera cu mâna. Mai dați o primă cât de mică mașinilor prin scum-

pirea muncii și veți vedea înmulțirea secerătorilor mecanice.

Deja se întrebuințează, pe o oare-care scară, plugurile cu abur. Dar iată că automobilul începe a intra în practica agricolă, fără să ceară capital atât de mare ca plugul cu abur.

Deja sunt pluguri-automobile și aceleași automobile cari ară fac și transporturi.

Ei bine, gândiți-vă la urmările acestei situațiuni : Cultura în regie întinzându-se ; cerealele cari cer mai multă muncă reducându-se ; arătura, seceratul, transporturile putându-se face cu mașinele, și făcându-se în realitate de îndată ce veți aduce o perturbație a prețurilor muncii.

Presupuneți un țăran făcându-și o ofertă de muncă căruia proprietarul îi va răspunde :

— Nu pot primi, căci munca e prea scumpă, după tariful regional.

— Dar, va zice țăranul, mă mulțumesc pe preț mai mic.

— Aceasta nu se poate, va fi răspunsul, pentru că legea mă oprește.

Fiți siguri că acel țăran va blestema legea D-v., iar proprietarii jicniți și maltratați de D voastră nu vor avea nici un interes să facă această lege populară, ei cari vor dori abrogarea ei.

Am dar convingerea că această lege va stârni adânci nemulțumiri atât printre țărani cât și printre proprietari.

Toate aceste neajunsuri se vor traduce după părerea mea prin mari suferințe, prin o scădere a averii generale și prin o adâncă mizerie, dacă legea se va aplica, în realitate.

Maximum de dijmă, și minimum de salarii, înseamnă minimum de muncă și maximum de mizerie.

Dar legea fiind inaplicabilă ceea-ce dați țăranilor, cu adevărat, nu e de cât o proclamațiune de principii, dar de principii primejdioase, cu urmări foarte grele.

Permiteți mi, aducându-vă amintă puternicul cuvânt al lui Guizot, să vă spuie că nu dați acestei țări de cât „chimere peste ruine“. (Aplause).

Aceasta lege de mizerie, care proclamă principii primejdionse și deșteaptă speranțe chimere, va semăna și mai adânc discordia, între păturile sociale.

Prin această lege se consfințește principiul că Sta-

tul se poate amesteca acolo unde el nu are nici un rol, că Statul poate face ceea ce nu depinde de dânsul, ceea ce nu se face în nici o țară și că înrâurirea lui poate revărsa binefaceri iluzorii cari nu se pot traduce decât prin desamăgiri.

Răspund aci în treacăt d lui Orleanu, care vroia să justifice intervenția Statului, în stabilirea salariilor, cu pilda Irlandei.

În Irlanda nu este lege de maximum. Este însă o intervențiune a Statului care se manifestă sub forma unui tribunal care poate anula contractele de arendare exagerate. Rezultatele acestui sistem sunt departe de a fi îmbucurătoare. Recunosc însă că împrejurări cu totul excepționale îndreptățesc acel sistem în Irlanda. D. Orleanu, avea aerul că ne face o grație comparând pe țăranul nostru cu cel irlandez. Li vou răspunde că țăranul din Irlanda poate fi mai civilizată decât al nostru, dar că condițiunile în cari el se află sunt incomparabil mai rele ca cele în cari trăește țărănimea noastră.

În Irlanda, țăranul n'are nici pământ, nici casă. Țăranul trăește în ferma ce a luat-o cu arendă. În caz de reziliere a contractului, landlordul expulzează pe țăran de pe moșie și din casă, lăsându-l răătăcitor. Dar ceea ce e mult mai important e că în Irlanda, țăranul revendică pământul în numele drepturilor istorice nimicite prin cucerire. În Irlanda, situația se poate asemăna, dar chiar în această privință foarte de departe, cu cea dela noi dinainte de împroprietărirea dela 1864.

La noi se face contrariul, când se caută a se stabili servituți pe o proprietate devenită deplină tocmai prin înlăturarea servituților. La noi, Statul intervine acum pentru a stabili prețurile din contracte încheiate între un proprietar absolut și un țăran care și-a căpătat toate drepturile și care în cele mai multe cazuri e și el proprietar. Consecința va fi că toate neînțelegerile cari azi se risipesc prin miile și miile de afaceri particulare ce se încheie vor fi rezolvite de niște organe ale Statului. Apoi Statul declarându-se competent în asemenea materie va fi constant solicitat de fiecare din cele două părți spre a și modifica când organele, când dreptul de intervențiune. Azi se alcătuesc unele comisiuni, mâine se va cere o altă alcătuire a acelorași comisiuni. Astăzi stabiliți un maximum, mâine se va cere un alt ma-

ximum. Acest spectacol ni se va da mai ales la alegerile colegiului al III. Când maximul va fi de una și una, se va cere ca să fie din trei una, apoi din cinci una și pe urmă din zece una.

Aceste solicitări se vor adresa Statului și știți cum se solicită Statul care se influențează de număr și de forță. Se va lega la o laltă de o parte, mănunchiul muncitorilor și, pe de altă parte, mănunchiul proprietarilor. Și unii și alții vor da asalt Statului și în acest asalt vor fi mulți răniți și mulți desamăgiți. Și, ori care ar fi rezultatul, fiți siguri, vor rămâne adânci nemulțumiri, pentru că acela de la care s'a luat, va fi nemulțumit fiind-că i s'a luat prea mult, iar acela căruia i s'a dat, fiind-că i s'a dat prea puțin.

Guvernul socialist

D-lor, acestea sunt caracteristicile legii D-voastră. Permiteți-mi, ca încheiere, să cercetez și tendințele ce răsar din întreg programul D voastră legislativ. Tendința legilor D-voastră este socialistă.

D. G. *Dragu*.—Solidaristă.

D. N. *Filipescu*.—Nu d-le *Dragu*, socialistă. Și mi dau perfect seamă de cuvântul pe care îl rostesc. Nu sunt din acei ce poreclesc de socialistă ori ce tendință înaintată.

De altmintrelea, dacă ar fi nevoie de un comentariu la legile D-voastră, l'am afla în ședința de ieri a Camerei. D. *Pietraru* a susținut, aci, păreri care nu sunt nici liberale nici conservatoare; sunt părerile comune tuturor partidelor burgheze, tuturor partidelor cari nu sunt socialiste. Acest discurs, d. *Pietraru* l'a rostit în mijlocul intreruperilor D-voastră. V'am văzut manifestându-vă antipatia pentru niște idei cari sunt ideile dominante în toate parlamentele din Europa.

După d. *Pietraru*, d. *Orleanu* a venit să susție teoriile cele mai caracteristice socialiste; a făcut apologia lui *Henri Georges*, și a proclamat nelegitimitatea rentei, ceea ce constituie baza mai tuturor sistemelor socialiste.

Aceste teorii s'au desvoltat, la această tribună în mijlocul aplauzelor majorității acestei Camere și în mijlocul tăcerii bancei ministeriale.

D. prim-ministru crezuse deunăzi că nu putea lăsa să treacă, fără protestare, concepțiunile istorice ale d-lui *Iorga* cari pot să nu fie împărtășite, fără a fi totuși subversive. Când însă s'au susținut teorii, cari cla-

tină însăși temelia Statului, n'am auzit nici o protestare de pe banca ministerială.

D-lor, aceste teorii ca și atitudinea guvernului și majorității Camerii, desvelesc caracteristica politicii guvernului, care e curat socialistă. Guvernul actual este un guvern socialist și procisez: socialist-colectivist. (Ilaritate. Aplauze).

Da, am convingerea că dacă d. Bebei ar fi în capul guvernului nostru, el n'ar procedea altmintrelea de cât procedează guvernul actual.

Ce oare, d-lor, vă închipuiți că socialiștii, punând odată mâna pe putere, ar veni deodată ca să rostogolească lumea și să aplice fără tranzițiune principiile lor? Toți capii socialismului cari s'au încercat să schițeze societatea viitoare, după concepția lor și să arate mijloacele pentru a ajunge la constituirea Statului socialist, au indicat și gradațiunile prin cari socialismul va izbuti, în cele din urmă să-și aplice doctrinele sale. Cei mai intransigenți socialiști admit tranzițiuni. Sunt apoi socialiști din cei mai autentici a căror oportunistism le impune momentan temperamente necesare. Spre exemplu, în Franța, este grupul Posibiliștilor, cari își fracționează principiile și ținta finală spre a le face mai lesne acceptabile. Așa erea grupul d-lor Paul Brousse și Vaillant. În unele privințe programul D-voastră e mai înaintat de cât acela al d-lui Paul Brousse.

Am auzit membri din majoritate obiectând; „Noi suntem partizanii micii proprietăți; prin urmare de îndată ce susții proprietatea, ai înlăturat ideea socialistă, pentru că esența socialismului este desființarea proprietății“.

Dar, d-lor, sunt mulți socialiști, cari cer menținerea micii proprietăți, cel puțin momentan. Deoamdată ei duc lupta în contra marelui proprietăți pentru a nu-și înstrăina simpatiile micilor proprietari, cari, în unele țări, ca a noastră, sunt foarte numeroși.

Vă voi cita aci nu o părere a unui socialist, ci rezoluțiunile unui congres. D. Vanderwelde, ca reporter al cestiunei agrare la congresul internațional din Londra, zicea:

D. *B. Missir*. — În ce an?

D. *N. Filipescu*. — Nu am în minte data. Dar mâine vă o voi putea da.

D. *Ministru de Justiție*. — La mai multe congrese a luat parte d-sa.

D. N. Filipescu. — Iată d-lor, rezoluțiunile congresului internațional din Londra :

Toți delegații sunt partizani ai socializării pământului. Dar fiindcă în unele țări, cum de pildă în Franța și în Belgia, sunt milioane de mici proprietari, cari nu vor să lase să se socializeze pământurile lor, e nevoie ca față de ei să se întrebuinteze altă tactică. (Il faut qu'on s'y prenne d'une autre façon).

Această rezoluție, vă dovedește că puteți fi perfect împăcați cu doctrinele socialiste cele mai ortodoxe.

De o cam dată proprietatea mare, până va veni rândul proprietății mici, trebuie isbită de front. Ea trebuie minată în toate felurile, contestându-i legitimitatea în trecut și necesitatea ei în prezent.

De aceea, ne-a fost dat să cetim teoriile istorice cele mai uimitoare asupra legitimații proprietății în organul officios al partidului liberal, unde fostul șef al socialiștilor români, revindica pentru d-sa o parte din teoriile d-lui Radu Rossetti. Spre a tăgădui legitimitatea proprietății d. Nădejde a susținut o sumă de teorii istorice neexacte. Așa de pildă, proprietatea n'ar fi avut în trecut de cât un caracter precar. Domnitorul păstrând domeniul eminent și proprietarul n'ar fi fost de cât un fel de funcționar, un cnej ce primea ca remunerație dijma și câte-va zile de lucru de la țărani cari aveau folosința hotărului. Toate aceste teorii sunt erezii istorice Noi am avut proprietate alodială în toată puterea cuvântului și cnejii și proprietarii erau două ființe distincte.

Săpată, în trecutul ei, proprietatea trebuia discreditată în repartitia ei prezentă. Statistici oficiale inexacte în sine, și absolut false în comparațiile ce stabilesc cu proprietatea din alte state, au căutat să arunce odiosul asupra proprietății noastre, sub cuvânt că repartitia ei ar fi mai defavorabilă micilor proprietari, ca în ori-ce altă țară din lume. Desfid însă să mi se dovedească că mica proprietate e mai întinsă în oricare din țările mari europene ca la noi.

Spre a duce cu succes lupta în contra marelui proprietăți se fac categorii de mari proprietari, cari rând pe rând iar nu toți d'o dată trebuiesc desființați. De pildă, semnalul luptei se dă mai întâi, în contra proprietății arendate.

În această privință, a-ți găsit isvorul inspirației

nilor d'voastră în doctrinele socialismului celui mai ortodox. Socializarea, în primul rând, a moșiilor arendate, e indicată în *Revendicările partidului comunist* ale lui Karl Marx și Engels.

Unii au putut crede că ar fi o deosebire între exproprierea, cum o înțeleg socialiștii și primul proiect de tocmeli agricole al guvernului, întru cât în schimbul vânzării silite să prevadă că să va da o despăgubire. Dar este o eroare d'a crede, precum mulți își închipuiesc, că socialiștii voesc să procedeze prin confiscare la desființarea proprietății private. Cei mai de seamă dintre șefii socialismului propun exproprierea cu despăgubire.

Și fiind-că vroesc ca, din punct cu punct, să stabilească concordanța dintre programul D-voastră și programele socialiste, vă voi citi următoarea declarație a unuia din șefii socialismului german, d. Ka-
utsky :

„Sunt temeinice cuvinte d'a crede că un regim proletar va preferi calea răscumpărării aceleia a confiscățiunii și va căuta a despăgubi pe capitaliști și pe proprietarii funciari“.

În schimbul proprietăților, se vor remite titluri cari prin impozitul progresiv și prin orice alt mijloc se vor discredită în cât să se poată subtiliza proprietatea mai ușor de cât dacă s'ar confisca în mod brutal.

Prin cel d'al douilea proiect de tocmeli agricole să stabilește o servitute de pășune pe toate proprietățile rurale. Ast-fel Statul se declară îndreptățit a lua o parte din moșie, azi pentru pășune, mâine pentru arătură.

Aceasta nu este altceva decât dreptul la instrumentul de lucru.

În fața unei propuneri cam identice, Vasile Boerescu, ca raportor al Legii rurale, scria în raportul său din 1864 în numele comitetului delegaților din care făceau parte Ion Ghica și Ion Brătianu :

„Toate acestea nu sunt altceva decât punerea în lucrare a unui principiu atât de mult cunoscut și laudat de școala socialistă și care se numește „drept la instrumentul de lucru“.

„Românii însă n'au nevoie d'a cunoaște asemenea principii și asemenea școala“.

Toate aceste idei subversive nu ereau, pare-se suficiente. Dreptul Statului la renta pământului a fost proclamat eri aci, în aplauzele majorității. Intreaga

teorie a lui Henry Georges a fost aclamată în această Cameră.

D-lor, trebuie să mai constat o predilecțiune comună a d-voastră și a socialiștilor pentru obștii. Eu sunt un foarte cald partizan al unui anume fel de asociațiuni. Dar constat la D-voastră o predilecțiune specială pentru acele asociațiuni ce pot folosi socialismului întru cât ar servi de intermediar spre a ajunge la socializarea definitivă a pământului și a mijloacelor de lucru.

Tot d. Kautsky scrie, în opera sa, *A doua zi după revoluție*, că crede că „producțiunea industrială, înainte d'a trece în sarcina Statului, va trece prin un stadiu intermediar, în cari asociațiunile de muncitori vor fi însărcinate cu conducerea întreprinderilor conduse azi de capitaliști“.

În fine d-lor, stabilirea unui minimum de salariu este fără îndolală, o măsură neted socialistă.

Eu nu cunosc un partid burghez din nici o țară care să fi îndrăznit a înscrie în programul său un minimum de salar. Nu cunosc partid fie radical, fie radical-socialist, ca acel din Franța, care să-și fi însușit o asemenea revendicare.

Minimum de salariu este înscris în mai toate programele socialiste ca un mijloc de tranzițiune pentru a ajunge la deplina folosință pentru muncitori a produselor muncii. Așa în programul, aprobat în 1880 de Congresul socialist din Paris al d-lui Jules Guesde să poate vedea trecut următorul articol:

Art. 3: „Minimum legal de salarii, determinat, în fiecare an, după prețul local al obiectelor de consumațiune de către o comisiune uvrieră de statistică“.

În privința aceasta s'a produs o sciziune în partidul socialist francez, căci unii dintre socialiști nu s'au putut împăca cu o revendicare atât de înaintată și pe care d-voastră cu seninătate v'o însușiți. D'aceia în 1881 d. Jules Joffrin în numele Posibiliștilor repudiază minimul de salariu și îl șterge din programul său.

D'aceia vă ziceam că, în unele privințe, programul d-voastră e mai înaintat decât acelea ale unor partide socialiste din străinătate.

Dar să lăsăm, d-lor amănunțele și textele, să pătrundem în însăși esența regimului socialist.

Esența socialismului este suprimarea liberei concurențe, înlocuite cu regulamentul cea mi-

găloasă și asupra toare a producției și a consumației. Pământul socializat câtă a fi muncit nu sub imboldul interesului ca în regimul libertății ei prin constrângere sub privegherea „inspectorilor agricoli“ cum să propune azi la noi. Munca câtă a fi plătită după „tarife regionale“ ca acele ce ni să oferă azi. Și totul trebuie să se miște sub direcțiunea centrală a „oficiului de statistică“ care e ceva echivalent cu „consiliul superior al agriculturii“ din proiectul de tocmeli agricole al guvernului nostru.

Ei bine, fundamentul societăților noastre cari n'au apucat încă pe calea socialismului este că fie-care individ e liber d'a munci și e stăpân pe rodul muncii sale, adecă pe proprietate, care e garanția ori cărei libertăți și ori-cărei independențe.

În contra acestui sistem, se ridică școala socialistă, care substituie muncii libere munca tarifată, munca servilă, munca plătită de autoritate, în ore sociale, muncitorilor găzduiți în niște cazărmi civile sau în falansterie, cari în schimbul bonurilor dobândesc de la niște antrepozite ale Statului, obiectele de consumațiune strict necesare vieții. Acest regim este un regim de mizerie economică și nu poate duce de cât la sfârșitul ori-cărei civilizațiuni. Căci dacă munca brutală poate fi vițios răsplătită, munca intelectuală nu să poate, nici într'un fel, răsplăti în ore sociale și geniul nu să măsoară cu cotul.

Sub un asemenea regim se stinge ori-ce viață intelectuală.

Este o țară care a încercat acest regim socialist, este Paraguai. Acolo s'a aplicat de Jesuiți sistemul socialist și un vestit scriitor francez ne povestește în culori înfiorătoare cum acel popor muncea, bea, procrea sub ochii inspectorului, în sunetul trâmbițelor. Acei locuitori să prefăcuseră în automați. În ei perise chiar gustul de a mai trăi.

Aceasta este ocna socialistă. Aceasta este servitutea zilei de mâine. Aceasta e singura primejdie de reacțiune de care ne putem teme.

Cînd vorbiți D-lor, de reacțiune oricine pricepe că vreți să înspăimântați lumea cu primejdii timerice. Singura reacțiune care poate amenința societățile moderne e socialismul. Nici un popor nu năvălește cu bună știință, spre servitute sau spre barbarie. Numai orbirea unui ideal fals poate, prin excesele lui, să ducă un popor la dispotism, căci mai totdeauna civilizațiunea să prăvălește sub propriile

sale excese. Popoarele merg spre lumină și pășind spre răsărit, cu iluzia că se îndreptează spre lumină să pomenesc la antipozi, în întunericul apusului. Numai așa, iar nu cu bună știință să prăvălesc popoarele în despotism.

Strălucirea monarhiei franceze, care a făcut unitatea Franței înaintea celorlalte țări învecinate, care revărsase asupra Franței atâta prosperitate și atât glorie, înrădăcinase, în curs de mai multe secole credința nestrămutată că monarhia absolută era sistemul cel mai perfect de guvernământ. Fascinațiunea acestui ideal de guvernământ, s'a împins la exces, până ce Franța a ajuns la despotismul secolului al 18-lea.

În contra acestui despotism s'a rădicat, nu un alt despotism, ci avântul ideilor de libertate și de egalitate deslănțuit de declarațiunea Drepturilor omului, avânt care slobozindu-se fără nici un frâu a dus Franța la despotismul democratic al ghiliotinei din timpul Teroarei.

Atunci o altă idee seducătoare a robit mințile poporului francez, ideea de ordine, strașnic de ademenitoare, când viața și averea oamenilor e amenințată. Această idee, dezvoltată peste ori-ce margine a răpit pe Francezi, cari, crezând că de astă dată au apucat pe calea progresului, s'au prăvălit într'un alt despotism.

Și credeți că poporul nostru sau orice alt popor poate fi târât, cu bună știință, spre reacțiunea imaginară de care pomeniți?

Azi, singura reacțiune ce ne poate amenința e socialismul, care, speculând ideia magică care farmecă societățile noastre, ideia egalitară, împinge popoarele spre despotism și barbarie, în numele unui ideal seducător, dar fals, când pretinde a oborâ inegalitățile naturale. Popoarele vigoare vor ști să reziste idealului acela cel mai fals și ademenirilor celor mai grosolane cu cari s'a încercat vreodată a se sminti noroadele. Popoarele cele slabe se vor robi șarlatanizmului bestial al socialismului.

Eu nu sunt pesimist pentru țara mea; cred că e în acest popor încă destulă vigoare ca să știe să reziste azmuțirilor urei în contra oricărui superiorități, în contra oricărei averi, în contra oricărei inegalități. Dacă, însă, am ajuns la ultimul grad de coroborare, dacă, cu toată tinerețea noastră, am ajuns într'o stare de semi-barbarie senilă, atunci, d-lor, ne vom prăvăli în rușinea reacțiunii socialiste.

Datoria noastră, ca partid conservator, este să arătăm primejdia și să organizăm rezistența.

D-lor, eu nu primesc definițiunea conservatismului prin însăși numele său. Nu admit că conservator este acela care păstrează. Ori-ce partid are datoria să păstreze, dar și să cucerească. Dar față de politica d-voastră — ori cât puteți fi înșelați de succese momentane — avem o misiune strălucită de indeplinit. Căci dacă nu am avea alt merit de cât de a păstra și încă ne vom câștiga, prin aceasta, un titlu de glorie, căci ceea ce vroim a păstra este acel depozit de civilizațiune amenințat de pornirile socialiste. (Aplauze).

De aceia nu noi vem predica poporului nostru ideile deprimante ale socialismului.

Nu noi vom bate în struna aceasta țaranului nostru, în care cred că zace încă o scânteie din care mai pot răsări fapte mari. Din nenorocire toate împrejurările au contribuit, pe întrecute, să amortescă energiile țărănimii.

Asupra țărănimii noastre apasă un trecut de jale deși nu așa de negru cum să pretinde, căci nici o dată robia la noi n'a căpătat caracterul de cruzime pe care l'a avut în unele țări din apus și în țările învecinate cu noi. Dar trecutul acesta e încă recent. În Franța, Serbia, care începe să dispară încă din secolul al 13-lea, e oborâtă la noi abia în a doua jumătate a secolului 19.

Această țărănime, eșită de curând din servagiu, n'a avut măcar siguranța fără de care să descorajează ori-ce muncă, fiind-că fără siguranță nimeni nu agonisește bogății dincolo de nevoile imediate. Ei bine am cunoscut ororile invaziunilor până aproape de zilele noastre. Gândiți-vă că bătrânul de 60 de ani, care la 1864 era flăcău și a muncit ca elăcaș, a aflat din gura chiar a părinților săi cum ei se ascundeau în vizuini în timpul Zăverei și cum erau înhămați la tunurile rusești în timpul ocupației din 1828.

În răgazul dintre două invaziuni, țaranul nu se bucura măcar de o administrație regulată, ocrotitoare a muncii sale căci aveam administrația din timpul suzeranității otomane.

Nu aveam măcar administrația aspră dar părintească de care se bucurau frații noștri de peste munți în timpul absolutismului lui Iosef II sau Mariei Tereza și care le-a permis să ne ia înainte Traiam sub

administrația hrăpitoare a despotismului turcesc care seca toate izvoarele de avuție.

Probitatea, care este una din condițiunile succesului economic nu găsia un reazăm suficient în Biserică, care, în loc de a însufla în destul principiile mântuitoare ale religiei creștine, ne ținea amortiți în practicile bigotismului, căci până la Matei Basarab și Vasile Lupu, românul n'avusese măcar un catechism în limba românească.

Acesta este trecutul care apăsa asupra poporului acesta, care avea un pământ prea mănos și ducea o viață prea ușoară pentru a găsi în aceste împrejurări un stimulent. Un pământ prea roditor n'a fost nici odată un imbold spre civilizațiune, căci nu pe el se nasc acei pionieri energici, răsăriți din aventurieri, or din rase puternice cum sunt Olandezii, cari prin luptă au cucerit asupra valurilor mării un pământ ingrat.

Peste acest pământ blagoslovit, o atmosferă orientală care apleacă mai mult spre indolență. Aci o climă nepotrivită și extremă amorțește iarna voința și vara moleșește toate energiile. Chiar și melancolia naturii e un îndemn la descorajare, cu tot farmecul peizajelor. Nu cunosc, vă mărturisesc, nimic mai mareț dar nici mai melancolic ca un amurg senin în câmpiile dunărene, precum nu cunosc nimic mai fioros ca o vijelie deslănțuită în câmpiile Bărăganului.

Inchipuiți-vă, descurajarea omului ce se simte atât de mic față de măreția șesurilor nesfârșite și aplicarea lui spre contemplația îngrijorată în fața zărei nemărginite. Jalea trecutului și tristeța priveliștelor prea adesea sădesc în om abdicarea voinței stăruitoare care reacționează numai prin svâcniri tească furioase și nimicitoare.

Peste toate acestea legea a venit și ea să amorțiește inițiativele și voința.

Legea iar nu luptă a dat pământ țăranului. Tot legea îl pironeste pe țăran pe pământul lui. Inalienabilitatea pământului țintuește pe omul de inițiativă pe un petic de nimic și înlănțuește în mediocritate pe plugarul harnic care nu să poate întinde peste ogorul celui nevrednic.

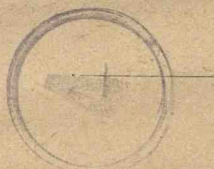
Acesta este regimul pe care l'a îndurat, în cursul veacurilor țăranul nostru, care afară de foarte puțină plugărie, ducea mai mult viața contemplative a păstorilor și care de-odată, a fost asvârlit, cu

multe suferințe, în munca agricolă și în vâlmășagul concurenței universale.

Ne-am socoti nevrednici dacă, acestei țărâni am veni să-i predicăm doctrinele deprimante ale socialismului.

Avem, cât pentru noi, o altă datorie, față de țărâni, datorie pe care ne-o vom îndeplini, nepăsători de cârtelile de reacționarism.

Vom întinde aces.ei țărâni o mână de ajutor. Dar nu'i vom ascunde nici chinurile vieții, nici truda care e prețul succesului, nici opintelile cu belșug răsplătite, ci îi vom adresa vorbe de îmbărbătare și îndemn de vitejie, cum se cuvine față de un popor care cred că nu 'și-a spus cuvântul de pe urmă în această lume. (Aplauze prelungite din parte minorității).

VERIFICAT
2007

BIBLIOTECA
CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI